

Σημειώσεις για τον περιφερειακό τύπο και τη δημοσιογραφία

Γιώργος Παπαχριστοδούλου

Δημοσιογράφος – Γιάννενα

«Στρατηγέ, υπάρχει κάτι που δεν καταλαβαίνετε. Δεν είμαστε δεκανείς. Δεν δουλεύουμε για εσάς. Θα τηλεφωνούμε οποιαδήποτε ώρα στο σπίτι οποιουδήποτε στρατηγού προκειμένου να κάνουμε τη δουλειά μας». Η γενναία απάντηση του 29χρονου Αμερικανού ρεπόρτερ των New York Times, Ντέιβηντ Χάλμπερσταμ, εν έτει 1963, στον πόλεμο του Βιετνάμ, στις υποδείξεις ενός ταξιάρχου, συμπυκνώνει μία πτυχή της δημοσιογραφίας. Κι αφού δεν είναι δεκανείς οι δημοσιογράφοι, τότε τι είναι; Δύσκολη η απάντηση.

Η λογική του ταξιάρχου δεν διεκδικεί ασφαλώς δάφνες πρωτοτυπίας. Παντοτινό ίδιον της εξουσίας κάθε απόχρωσης –κρατικής, κομματικής, επιχειρηματικής– να λογοκρίνει ή να ελέγχει, πίσω από τη μονόστηλη είδηση. Όσο μάλιστα κατεβαίνουμε τα σκαλιά της ιεραρχικής πυραμίδας –από τα κεντρικά σημεία λήψης αποφάσεων σε εκείνα της περιφέρειας– τόσο η εξάρτηση αποκαλύπτεται μπροστά μας. Άνθρωποι των γραφείων τύπου των δημάρχων από τη μία σιτίζονται από το δημόσιο κορβανά, από την άλλη «δημοσιογραφούν» σε έντυπα και sites. Το 'να χέρι νίβει τ' άλλο και πώς να ασκήσεις (έστω την στοιχειώδη) κριτική;

Εν πολλοίς, συμβαίνει αυτό που περιγράφει ο Γιώργος Σταματόπουλος, πως «ο δημοσιογράφος δυνάμει λογοτέχνης στο ξεκίνημά του, ο δημοσιογράφος κατήντησε διεκπεραιωτής του σήμερα, ενεπλάκη στους μηχανισμούς που παράγουν εξουσία και αξιώθηκε πλέον ως επαγγελματίας περιωπής στην ελίτ του κράτους» («Μέσα προσεγγίσεις», σελ. 19, εκδ. Παρουσία, Αθήνα, 1996).

Τα πράγματα στην επαρχία δυσκολεύουν για έναν επιπλέον λόγο: η ασφυκτική αίσθηση οικειότητας και γνωριμίας που κυριαρχεί (ο ένας καμώνεται ότι «ξέρει» τον άλλο), αφαιρεί τα όπλα της κριτικής. Δημιουργεί ένα θερμοκήπιο διαπλοκής στο οποίο ανθούν οι δημόσιες σχέσεις, οι αμοιβαίες φιλοφρονήσεις, οι υπόγειες διαδρομές.

Όπως αυτός των Αθηνών, ο τοπικός Τύπος είναι άμεσα εξαρτημένος σε οικονομικό επίπεδο από την τοπική εξουσία. Η μαγική λέξη είναι μία: διακηρύξεις του δημοσίου. Καθώς το τοπίο κατανομής της κρατικής διαφήμισης δεν είναι (σκόπιμα) ξεκάθαρο, ο εκάστοτε άρχων (νομάρχης παλιότερα, δήμαρχος, περιφερειάρχης σήμερα) και ο γύρω γύρω μηχανισμός κατανέμει την κρατική διαφήμιση και καταχώρηση συνήθως με αδιαφανή κριτήρια ή, μάλλον, με βασικό κριτήριο την αμοιβαιότητα: ένα καλό σχόλιο, μία καλή λεζάντα για το δήμαρχο που «βάζει τάξη στο χάος» ή είναι αεικίνητος μπορεί να ισούται με μία καταχώρηση ικανή να στηρίξει οικονομικά ένα έντυπο.

Ή, για να είμαστε ακριβείς, τον εκδότη. Κυκλοφορούν δεκάδες λαθρόβια έντυπα χωρίς δημοσιογράφους, χωρίς καν πρωτογενή δημοσιογραφική ύλη, με μόνο περιεχόμενο (παλιότερα) το τηλεγράφημα του Αθηναϊκού Πρακτορείου ή (σήμερα) το copy-paste από τα sites.

Σε άλλες περιπτώσεις, εφημερίδες με δημοσιογράφους εντατικοποιούν την καθημερινή εργασία για να ελαχιστοποιήσουν το κόστος τόσο που η δημοσιογραφία... γίνεται κυριολεκτικά από το γραφείο (δημοσιο-γραφεία sic) ή το τηλέφωνο ή το ίντερνετ. Δεν είναι τυχαίο που ο περισσότερος κόσμος απαξιώνει το δημοσιογραφικό επάγγελμα γιατί, στις παραπάνω συνθήκες, το έντυπο σπάνια αγγίζει το σφυγμό της κοινωνίας, τα υπόγεια ρεύματα που τη διαπερνούν. Δεν γράφουν δηλαδή τα έντυπα για την αληθινή ζωή, αλλά αναπαριστούν αμάσητες τις ειδήσεις των γραφείων τύπου ή γράφουν ευμενή σχόλια για τον τάδε ή τον δείνα πολιτικό και επιχειρηματία.

Σκουπίδια και άνθρωποι

Ένας από τους λόγους που το υποκείμενο πρόσφατα στράφηκε στο θαυμαστό κόσμο των αποκαλούμενων social media (blogs, facebook, twitter) είναι κι αυτός: η παντελής άγνοια της πραγματικής ζωής από πλευράς των εντύπων, αλλά και η επιθετική, εχθρική αντίληψη που έχουν οι δημοσιογράφοι για την κοινωνία, τη δυναμική, τις απελευθερωτικές τις προοπτικές.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα οι σχεδόν λυσσαλέες επιθέσεις σε βάρος τοπικών κοινωνιών όταν αυτές διεκδικούν το δίκιο τους ή αμφισβητούν βάρβαρες επιλογές της κεντρικής εξουσίας. Παράδειγμα, η εγκατάσταση ΧΥΤΑ μακριά από τα αστικά κέντρα. Για τη Λευκίμμη της Κέρκυρας, το Καρβουνάρι της Θεσπρωτίας, το Ελληνικό των Ιωαννίνων οικοδομήθηκε από δημοσιεύματα του τοπικού τύπου μία εικόνα «άξεστων», «ανίδεων» έως και «βάρβαρων» χωριανών που αντιδρούν στον, κερδοφόρο για τους εργολάβους, πολιτισμό των σκουπιδιών. Στήριγμα, λοιπόν, ο τύπος στους κρατικούς-εργολαβικούς σχεδιασμούς, απώλεσε την κριτική του ικανότητα.

Στον αντίποδα, ο τοπικός τύπος μπορεί να αποτελέσει ιδανικό πεδίο καλλιέργειας μισάνθρωπων και ρατσιστικών αντιλήψεων. Ο τρόπος είναι εύκολος: στις περιπτώσεις των πογκρόμ σε βάρος των μεταναστών σε Πάτρα και Ηγουμενίτσα έτεινε «ευήκοον ου» και έδωσε χώρο στον (ακροδεξιό) λαϊκισμό προωθώντας την περίφημη «τελική λύση». Και αυτή έρχεται λ.χ. όταν συστηματικά στα καθημερινά ρεπορτάζ γράφεται η λέξη «λαθρομετανάστες», ο τρόπος δηλαδή που αντιμετωπίζει η εξουσία τους ανθρώπους χωρίς χαρτιά. Θα μπορούσαμε να μιλάμε για ώρες και με άλλα παραδείγματα: για τη στάση των mainstream media απέναντι στα κινήματα πολιτών (λ.χ. νεοφιλελεύθερος δημοσιογραφίσκος επιτέθηκε με σφοδρότητα και γελοία επιχειρήματα στους πολίτες που ζωντανεύουν το παλιό αεροδρόμιο στο Ελληνικό), για τη χαμαιλεοντική τους ικανότητα να αφομοιώνουν και να διαστρέφουν ό,τι δεν μπορούν να ελέγξουν (πρόσφατο παράδειγμα οι «Αγανακτισμένοι»), για τα πληρωμένα ρεπορτάζ, τον εκπεσμό της δημοσιογραφίας σε lifestyle συνεντεύξεις, για τον «προοδευτικό» μανδύα πλείστων εντύπων μεγάλης κυκλοφορίας, για

τον ξεθωριασμένο κόσμο της ΚΛΙΚ αισθητικής, για την απλήρωτη εργασία στα κομματικά έντυπα.

Συμμετοχικό μέλλον

Δεν ανακαλύπτουμε την Αμερική γράφοντας τα παραπάνω. Το αντίθετο. Οι πολίτες γνωρίζουν από πρώτο χέρι πως τα μίντια ως χειραγωγοί της συνείδησης παίζουν καταλυτικό ρόλο στον εξουσιαστικό μηχανισμό. Μάλιστα, δεν είναι υπερβολή να πούμε πως η περίφημη τέταρτη εξουσία λειτουργεί αυτονομημένα από τις υπόλοιπες τρεις.

Έχει μέλλον η δημοσιογραφία που περιγράψαμε παραπάνω; Έχει νόημα η δημοσιογραφία γενικότερα (δεν εξετάζουμε εδώ το αν θα ασκείται σε τυπωμένο χαρτί ή στον ψηφιακό κόσμο); Η απάντηση δεν είναι ούτε εδώ εύκολη, επειδή πρέπει να απαντήσουμε και σε ένα επόμενο ερώτημα: ποια δημοσιογραφία έχει μέλλον; Η προφανής απάντηση θα ήταν πως οικονομικά μπορεί να επιβιώσει μονάχα η εξαρτημένη «δημοσιογραφία»- από κράτος, κόμμα, επιχειρηματία. Εντούτοις, η παγκόσμια χρηματοπιστωτική φούσκα αφορούσε και τα media, ενώ πολλές φορές ξεσκεπάστηκε και η λειτουργία τους ως μηχανών του ψεύδους (από τον κορμοράνο του Ιράκ έως τις πρόσφατες αποκαλύψεις για την News of the World του Μέρντοκ).

Πέρα αυτού τι; Μοντέλο συμμετοχικής, μη κερδοσκοπικής δημοσιογραφίας θα μπορούσε να είναι μία απάντηση. Απαραίτητος παράγοντας για κάτι τέτοιο θα ήταν η άμεση, αδιαμεσολάβητη συμμετοχή του αναγνώστη, του πολίτη. Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, τα ιντιμίντια (το δικό μας όλο και λιγότερο πια γιατί φοράει «μαύρα» γυαλιά), εγχειρήματα απολυμένων δημοσιογράφων από τα mainstream media στην Ελλάδα, αναδεικνύουν μία τέτοια δυνατότητα: της άμεσης, συμμετοχικής δημοσιογραφίας.

Ας είμαστε προσεκτικοί όμως: η διασταύρωση της είδησης παραμένει πάντοτε μία απαραίτητη προϋπόθεση για τη δημοσιογραφία. Όπως οι λεγόμενοι «εναλλακτικοί» ψέγουν την

κυρίαρχη δημοσιογραφία για διαστροφή της είδησης, αντίστοιχα οφείλουν να υπηρετούν την αναζήτηση της αλήθειας (λέμε αναζήτηση διότι η αλήθεια έχει δι-υποκειμενική διάσταση). Ή αλλιώς, ο ενημερωμένος, ο καλά πληροφορημένος πολίτης, είναι ενεργός πολίτης. Όσο για τον τοπικό τύπο, θα συνεχίσει το ταξίδι του. Πάνω κάτω ισχύει ό,τι αναφέρθηκε για το μέλλον της δημοσιογραφίας με κάτι επιπλέον: τα έντυπα ανασαίνουν όσο πιάνουν τον σφυγμό της κοινωνίας. Εάν συνεχίσουν να την αγνοούν ή να της επιτίθενται, εκείνη γνωρίζει. Και αναζητά άλλους τρόπους επικοινωνίας. Αξίζει να επισημανθεί εδώ η σημασία της τοπικής πληροφορίας για την αμεσοδημοκρατική συμμετοχή του πολίτη στον τρόπο λήψης των αποφάσεων. Επιθυμία των τοπικών εξουσιών είναι να ελέγχουν τα μίντια, αλλά οι δυνατότητες για ανάπτυξη ανεξάρτητων εντύπων σε τοπικό επίπεδο είναι πολλαπλές από τη στιγμή που μπορούν άμεσα να επηρεαστούν τα τοπικά κέντρα λήψης αποφάσεων για μία σειρά ζητήματα (περιβαλλοντικά, κοινωνικά).

Καταληκτικά, η δημοσιογραφία θα συνεχίσει να υπάρχει όσο αποτελεί-εκτός από μηχανισμός χειραγώγησης- πεδίο και φιλόξενο δοχείο για την παραγωγή αυτόνομου πολιτικού λόγου, πολιτιστικής έκφρασης, φορέας ριζοσπαστικών ιδεών. Θα υπάρχει ίσως μέχρι να αυτοκαταργηθεί. Σε μία ελεύθερη κοινωνία. Ή μήπως θα αλλάξει μορφή;